

מדינת ישראל | משרד החינוך התרבות והספורט
 המנהל הפדגוגי | השירות הפסיכולוגי יעוצ'י | גף תוכניות סיוע ומניעה

כישורים וקשרים לחיים

הימורים משחקים מסוכנים

7

גיליון מס' תשרי תשס"ו

מבוא

"...ובינתיים רולטת הרשת ממשיכה להסתובב בלי הפרעה..."
 (Ynet)

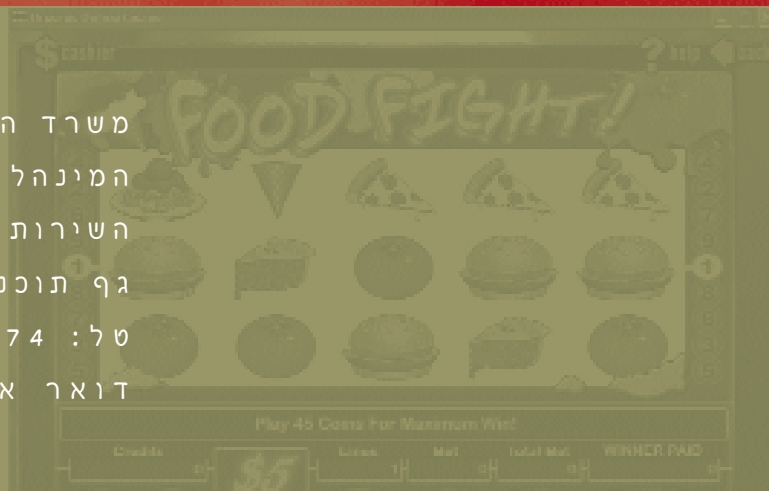
תופעה מדאיגה המתפשטת והולכת בקרב בני הנוער היא תופעת ההימורים. בקרב בני הנוער יש כאלה שהעיסוק בהימורים, לעיתים עד כדי התמכרות, גרם להם הפסדים של סכומי כסף גדולים והסתבכות בהלוואות מגורמים שליליים. יש שמצאו עצמם [ולעיתים אף משפחתם] מעורבים בהתרחשויות ברמות סיכון גבוהות.

כשבאנו להתוות את העלון הנוכחי סביב בעיית ההימורים, מצאנו את עצמנו מופתעים מהיקף התופעה ומביטוייה המגוונים: קוביות, קלפים, טפסים, כרטיסי גירוד, SMS ועד אתרי אינטרנט המחליפים אולמות קזינו. העיסוק בנושא חושף את הפן הכואב והבעייתי של ההימורים, אך נראה כי דווקא משום כך חייבים מורים ומחנכים לעסוק בנושא.

ניסיונות להכחיש את התופעה, להמעיט בהיקפה ולהטיל את האחריות לקיומה אל מחוץ לכותלי ביה"ס לא יצדיקו הימנעות מנגיעה בתופעה. יש לעבד אותה כחלק מהתמודדות המערכת עם תופעות שליליות למרות היותה מעוררת מחלוקות.

משרד החינוך התרבות והספורט
מינהל הפדגוגי
השירות הפסיכולוגי ייעוצי
גף תוכניות סיוע ומניעה
טל: 5603874 פקס: 5603256
דואר אלקטרוני: hanash@education.gov.il

- הדרך אל העלון לוותה בהתלבטויות ובדילמות סביב מושגים וערכים שכולנו מחוברים אליהם בתודעה ובהתנהגות כזו או אחרת. יש להניח כי גם בקרב הצוותים המקצועיים ובחדרי המורים יעלו דילמות דומות, לכן מצאנו לנכון להביא כמה מהן לפניכם:
- * מקובל כי תחום הימורים כמו תחום הסמים נשלטים ע"י ארגוני הפשע. באיזו מידה אנו, המבוגרים במערכת החינוך, אמנם מכירים ומבינים את התופעה ויודעים עליה? האין משהו בתופעה המפיק מאיתנו תגובות רגשיות שליליות?
- * משום שמרביתנו מעורבים במידה זו או אחרת בהגרלות, האם נעסוק בהבחנות שבין משחקי הימורים חוקיים לבלתי-חוקיים? [האם אין מעורבותנו זו פוגמת ביכולתנו לטפל בנושא, כפי שהוא מקבל ביטוי בקרב בני הנוער?]
- * האם נתייחס להימורים בחיים בכלל [נטילת סיכונים בעת קבלת החלטות בתחומי חיים שונים] או שנעסוק אך ורק במשחקי הימורים הנפוצים כעת בקרב בני הנוער?
- * הנשא משיק לקודים ערכיים מגוונים. לצד נטייתנו לקבלה ולכבוד כלפי קודים שונים, הרי לא נוכל להימנע משיפוט ערכי של תופעות אותן היינו רוצים למגר מהחברה בכלל ומתרבות הנוער בפרט.
- * האם נכון יהיה לחשוף את התלמידים לתוצאות הקשות של מי שאיבדו שליטה והסתבכו?
- * קושי נוסף עולה מתוך המציאות: עולם המבוגרים המשמעותיים אינו מהווה תמיד מודל חיובי להזדהות או להדרכה.

- אנו ממליצים לקוראים ולצוותי החינוך לשוחח על הדילמות המלוות אותם לקראת העיסוק בנושא כדי שיוכלו להנחות דיונים בדילמות אלה עם התלמידים בהמשך.
- בחרנו לעסוק בנושא מנקודת המוצא של קידום החוסן הנפשי של פרטים ושל קבוצות במערכת. המגמה של עלון זה היא:
- ✓ לחפש מידע על התופעה מפי מומחים ומכלי התקשורת השונים ולהביא הבזקים בעלון זה.
 - ✓ לעסוק אך ורק במשחקי הימורים של בני הנוער כתופעה להתייחסות של מערכת החינוך, בלי להבחין בין הימורים חוקיים לבלתי-חוקיים בהקשר חוקי המדינה.
 - ✓ להתייחס רק למשחקי הימורים הקשורים לתרבות הנוער ולא למשמעות הרחבה של מושג הימור ולא לנטילת סיכונים בחיים בכלל.
 - ✓ לבחור בגישה של קידום התנהגויות של שליטה עצמית והגברת מודעות וזהירות מפני איבוד שליטה הנובע לעיתים מתהליך ההתמכרות למשחקי הימורים למיניהם.
 - ✓ להעדיף תיאור התנהגויות של שליטה עצמית, של חברות מונעת ולהפחית בהפחדה מפני התמכרות פתולוגית או כל תיוג חברתי/קליני אחר.
 - ✓ לעמוד מול תופעות בהן בני הנוער יאתגרו אותנו בביקורת על היקף התופעה בקרב המבוגרים אפילו אלה הקרובים להם, על הזמינות והפיתוי המתאפשרים ע"י הממסד וכ"ו... נימנע מתגובות של שחור-לבן, נעדיף הצפה של מורכבות התופעה, תוך עידוד בחירה באורח חיים רציונלי, אחראי, מחושב ומתחשב. לשם כך נשתמש במקורות אקטואליים, כדי שהצוות החינוכי יתודע באמצעותם לתופעה.

מחזור 01/10/2005 539

מושגים רלוונטיים לעיסוק בנושא:

גבולות פנימיים וחיצוניים, עמידה בפיתוי, הצורך בריגוש, נטילת סיכונים, שליטה בדחפים, התמכרות, ניצול וקורבנות, נשירה ותלישות חברתית, נורות אדומות/סימני זיהוי, מלכוד, רשת ביטחון, הימורים מזדמנים והימורים פתולוגיים, מקורות סיוע, אחריות, ערך הכסף...

בסוף העלון - שני נספחים:

האחד מתוך מסמך רקע שהוגש לועדת הכלכלה בכנסת, ב-28.4.04.
השני נכתב ע"י שתי עובדות סוציאליות מומחיות בתחום.

מן התקשורת

היקף ההימורים הלא חוקיים בארץ גדול פי 3 מהחוקיים

חלק מההימורים באינטרנט נעשה על-ידי בני נוער מתחת לגיל 18 המשתמשים בכרטיסי אשראי לצורכי ההימור.

Nfc 29/8/04

"ישראל נהפכה לגן עדן של אתרי הימורים ואתרי אינטרנט פדופילים", התריע בעבר סגן-ניצב מאיר זוהר, ראש מפלג עבירות מחשב ביחידה הארצית לחקירות הונאה. לדבריו, בני-נוער מהמרים ומשתמשים בכרטיסי אשראי של ההורים גם בלי ידיעתם. אפשרויות הגלישה האנונימיות זמינות ולא יקרות, והן חושפות גם בני-נוער לעבירות פליליות כמו זיוף כרטיסי אשראי, הימורים ועבירות מין.

הקושי באכיפת החוק באינטרנט והפרצות בחוק מביאים לחדירתם של גורמים עברייניים לעסקים המבוססים על תקשורת נתונים באינטרנט. אלו משתמשים באינטרנט לצרכים פליליים בתחום ההימורים ולהלבנת הון, להפצת פורנוגרפיית ילדים, למכירת נשק חם, סמים ומרשמים אסורים. עדות קשה לשילוב הקטלני בין הזמינות של ההימורים המקוונים לבין המעורבות המעמיקה של גורמים פליליים בתחום זה ניתנה באוגוסט 2001, כאשר צעיר נורה בראשו לאחר שצבר חובות כבדים בקפה אינטרנט בכפר-סבא שבו הימר.

Ynet 18/5/03

1. "רק פעם אחת..." ["רק 20 ש"ח"]

נערוך רשימה של מצבים אלה, נדרג אותם דירוג אישי ואח"כ דירוג קבוצתי, לפי מידת השליטה העצמית שיש לנו במצבים השונים.

[למשל: להציץ למסמך אישי של חבר/ה, לקחת כסף ללא רשות מהבית, לא להתכונן למבחן, להבריז משיעור, ללגום לגימה ראשונה של משקה אלכוהולי, לקחת שאיפה ראשונה מנרגילה/סיגריה...]

מהן הנחות היסוד של הדוברים על המצב? על עצמם? על האחרים? [במצב כזה יכול לקרות..., אני במצב כזה..., האחרים במצב כזה...]

ברשימה המדורגת של מצבי "רק פעם אחת..." - היכן ממקמים את ההימורים?

או:

לו הייתה מופקת סדרה תיעודית של כתבות תחת הכותרת "רק פעם אחת" - אילו כתבות היו מתאימות לסדרה? אילו אירועים היו נכללים בה? מי היו הדמויות המשתתפות, מה מאפיין אותן?

כאשר אנו חוששים ש"זה לא ייגמר ב"רק פעם אחת", מה אז? מה משמעות הידיעה שיהיה ל"זה" המשך? מה בוחרים לעשות?

אילו אמירות פנימיות יגרמו לכך שלא תהיינה הרבה "פעמים יחידות"?

בין משחק [התנסות חד-פעמית] לבין איבוד שליטה

ג' התחיל להמר לפני כשנה בקיוסקים. "הייתי קונה משהו ועם העודף התחלתי לשחק במכונות. אח"כ עברתי למקומות שמתמחים רק בהימורים, ששם יש יותר סיכוי להרוויח..."

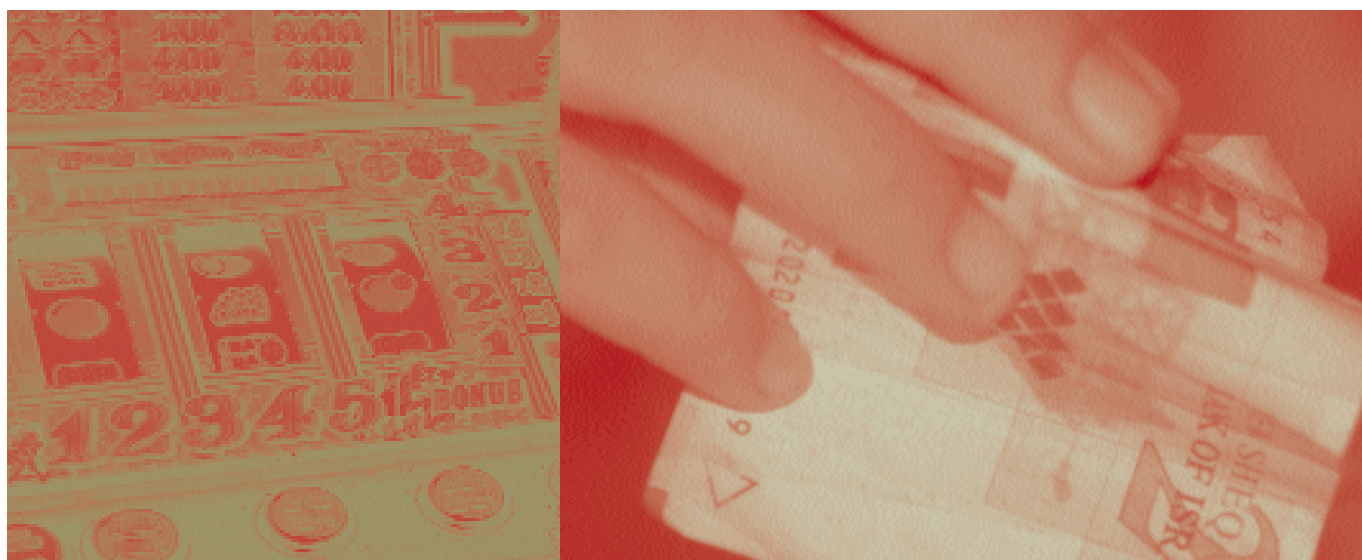
[מתוך המקומון: "מה בפתח"]

כאשר אומרים "רק פעם אחת..." או "רק..." - יש בכך הודאה בהבנה כי בהימור יש סיכון... מה מבינים/יודעים ילדים ובני נוער עוד לפני הפעם הראשונה שהם מהמרים?

מהם ההיגדים המסתובבים בראשם של האומרים "רק פעם אחת"?

למי "מבטיחים" "רק פעם אחת"? מדוע מתחייבים ב"הצהרה" כי זו תהיה רק התנסות חד-פעמית?

המצבים הנוספים בחיים בהם אנו אומרים "רק פעם אחת"... נבקש מהתלמידים להביא סיפורים מן החיים שיש בהם אמירה של: "רק פעם אחת..."

2. מי, מה ולמה מהמרים?

“עשרות בני נוער בני 15-16 מהמרים, לפי החשד, במאות שקלים על משחקי כדורסל וכדורגל. תעשיית ההימורים של בני נוער מיישוב יוקרתי בדרום נחשפה לאחרונה. במסגרת החקירה נגבו עדויות מנערים שסיפרו כי כל מהמר היה פונה למארגן, מצביע על בית של כמה משחקים ומהמר בסכום שנע בין 200-100 שקלים. אם הימורו של הנער הצליח היה מקבל את סכום ההימור כפול שש. אם היה מפסיד היה משלם את הסכום עליו הימר. נער בן 16 וחצי הודה כי ארגן את ההימורים וסיפר כי מרבית כספי ההימורים הגיעו מדמי הכיס שקיבלו מההורים. קצין הנוער של מרחב הדרום אמר כי ידוע שבני נוער המהמרים נוטים לצבור חובות כספיים ועלולים לבצע עבירות פליליות שונות כדי לכסות את החובות.”

[מתוך אתר העמותה למניעת הימורים כפייתיים בישראל] <http://www.compulsivegambling.org.il>

מה יוצא להם מזה? על אילו צרכים של בני הנוער עונה ההימור?

- האם יש לכם/להם דרכים חלופיות לענות על צרכים אלה? באיזו מידה אלו צרכים המשותפים למרבית בני הנוער? [או אולי השונות היא בעצמת הצורך וביכולת לשלוט בדחפים?]
- אילו תנאים סביבתיים, לדעתכם, מגבירים את הנטייה להמר?

על מה הם מהמרים?

- מהם הנושאים שעליהם מהמרים בני הנוער?
- באיזו מידה משפיע נושא ההימור על עמדתכם כלפי התופעה? האם אתם סלחנים כלפי נושא מסוים בהשוואה לנושאים אחרים? [לאחרונה שודרה כתבה בטלוויזיה בה סופר כי אנשים מהמרים גם על מספר הנפגעים בפיגוע הבא...]

בנספח מובא פרופיל של הצעירים המהמרים בעולם ובארץ. כדאי להיעזר בו.

לו היינו מצמידים צלם ומקליט לנערים הנוהגים להמר כדי ליצור כתבה תיעודית על הימורים בקרב בני נוער:

- באילו מקומות הייתה חולפת הכתבה? היכן היא הייתה מתמקמת?
- תארו את הדמויות המשתתפות. [מאפיינים של המשתתפים]
- את מי הייתם בוחרים לראיין? [נימוקי הבחירה]
- השאלות שהייתם מפנים אל המרואיינים. האם יש לכם השערות אודות התשובות הצפויות?
- אילו פעילויות הייתם בוחרים לתעד בכתבה?
- האם ישותפו בכתבה גם מבוגרים הקשורים בתופעה? מי הם? מה הקשר שלהם לנושא?

3. דילמות

של מי הכסף המשמש להימורים אצל בני הנוער?
מה המשמעות של מקור הכסף? האם יש לכך משמעות
אם מדובר בכסף שהושג משכר עבודה? מדמי כיס?
מכרטיס אשראי של ההורים? מהלוואה? [או שהושג בדרך
בלתי חוקית...]

פונה אליכם חבר ומבקש מכם הלוואה

למרות ההסתרה אתם יודעים שמטרתה לכסות חוב
שנוצר במהלך השתתפותו בהימורים.
מה אתם עונים לו?
כבר זמן מה שאתם חושדים כי חברכם מצוי בלחץ. כעת,
עם הבקשה הנ"ל, התברר כי לא לשווא חשדתם. מה אתם
מרגישים בנושא?
יש לכם כעת רעיון. מה יכולתם לעשות אז? מה אתם עדיין
יכולים לעשות עבורו? האם אתם מתכוונים לסייע לו?

לחץ קבוצתי

קבעתם להזמין כמה חבר'ה למסיבה. כעת מעבירים לכם מסר
ברור כי קבוצה מסוימת מתכוונת לשחק משחק קלפים על
כסף. הקבוצה מבהירה כי אם לא יתאפשר המשחק - אף אחד
לא יגיע למסיבה שלכם.
מה אתם אומרים להוריקם?
מה אתם עונים להם במקרה שהוריקם אוסרים עליכם
לקיים משחקי הימורים בבית שלהם.
מה אתם עושים אם עליכם, החברים, מופעל לחץ לא
להגיע למסיבה, כי אוסרים שם על הימורים.
במסיבה אחרת, אליהם הוזמנתם, יושבת קבוצה ומהמרת
במשחק קלפים. באיזו מידה משפיע הדבר על אופן הבילוי
במסיבה? מי או מה יעזור לכם? מי או מה יקשה עליכם?

נושא ההימורים טעון ערכית. באמצעות העיסוק בנושא
ההימורים בכיתה ניתן להפגיש את התלמידים עם
דילמות ערכיות שונות: מעמד ההורים כמודל לחיקוי,
ערך הכסף, חברות במבחן ההימורים, לחץ קבוצתי
כעילה להצטרפות להימורים ועוד...

נניח כי בקרוב עומד להיפתח אולם הימורים באזורכם

יהיו אנשים שיתמכו ויהיו כאלה שיתנגדו בתוקף. מה יהיו
הטיעונים שלהם? [ניתן לקיים מעין "דיון ציבורי". נסו
להתחבר לצד אחד, הכינו רשימת טיעונים מכובדת... ואז
נסו להכין רשימת טיעונים מנוגדת].
מהי עמדתכם האישית? שאלו מבוגרים במשפחתכם, מה
הם אומרים?

כשהורים בבית "מהמרים"

נסו לשער מה עובר על ילדים שהוריהם מהמרים: מה הם
אומרים לעצמם? מה הם מרגישים, כשהם עומדים מול
הפיתוי או הלחץ של החברים להצטרף להימורים? [האם
עוברות בראשם מחשבות שונות ממחשבותיהם של בני
הנוער שהוריהם כלל אינם מהמרים? אילו מחשבות?]
באיזו מידה אתם מוצאים קשר בין התנהגות ההורים
בנושא ההימורים לבין עוצמת הסיכון של ילדיהם
להסתבך בהימורים?

ערך הכסף

כיצד משפיעים ההימורים על יחסם של בני הנוער
המהמרים לכסף?

4. זיהוי חבר ב"צרה"

● באיזו תדירות קורה לכם שאתם מהמרים עד השקל האחרון?
● באיזו מידה אתם מהמרים כדי לברוח מדאגות או מבעיות?
● מידת הפגיעה באיכות השינה שלכם.
● באיזו מידה מחלוקות, אכזבות ותסכולים מעלים בכם את הדחף להמר?

[מתוך: ת"ל שפותחה באוניברסיטת דרום מערב מינסוטה, בעקבות סקר הימורים במחוז ב-1992]

● האם מתאים לכם לענות על שאלות אלה לעצמכם?
● האם יש ברשימה שאלות מפתיעות?
● האם יש שאלות שמרגיזות אתכם? נמקו.

● אחריות בין-אישית, קבוצתית, חברתית...עד כמה ניתן לומר כי חברות אמיתית נבחנת בזמן שבו חברים שלנו עוברים את הקווים, מסכנים את עצמם ואולי גם את חבריהם ואת משפחתם?
● הכרת "אורות אדומים". התלמידים ייצרו רשימה של סימנים שלדעתם מחייבת אותם לעשות "משהו"... כל אחד/אחת מן המשתתפים יסמן את "הנורה" שתגרום להם לדאגה.

יש מקום לעודד ערנות להתנהגויות הכרוכות בהימורים, כפי שמתוארות בסימני הזיהוי שלהלן. בדרך הלמידה על הסיוע שלנו לחברים אנו לומדים על המיקום שלנו ברצף שבין שליטה על דחפים לבין איבוד שליטה.

זו הזדמנות עבור הצעירים להכיר את התמונה הפסיכולוגית של התופעה.

הימור כפייתי וממכר הוא אי היכולת לעצור את הדחף להמר. סימן ברור להתמכרות הוא הצורך להונות או לשקר, להכחיש או להסתיר מפני אחרים ומעצמך. ההתמכרות היא פסיכולוגית לחלוטין.

שאלות המכוונות לזיהוי הימור כפייתי:

● האם ההימור גורם לכם להיות לא מאושרים?
● האם ההימור גורם לירידה בתחושת המסוגלות שלכם?
● לאחר הפסד, באיזו מידה אתם חייבים להחזיר לעצמכם את הסכום שהפסדתם?
● לאחר זכייה, באיזו מידה אתם חשים כי אתם חייבים להגדיל את סכום ההימור?

5. מלכודת ההימורים

"הפסדתי 1,200 שקל ביומיים, כל הרווחים מאז הלכנו לכיסוי החובות ויש כאלה שאני עדיין חייב להם. אפילו את האופנוע שלי מכרתי כדי להחזיר חלק מן החובות ולהמשיך לשחק..." בן 15 המעיד על עצמו כעל מהמר כבד. "אם אני לא מהמר שבוע, אני מרגיש שמהו חסר לי. זה כיף אדיר."

הוא מהמר מכל הבא ליד: מכונות מזל המוצבות בקיוסקים, במועדוני אינטרנט ובמועדוני הימורים בת"א. הכסף, בממוצע 100 שקלים בשבוע, מגיע בעיקר מההורים, באמתלה של דמי כיס. לדבריו הם אינם יודעים דבר. "פעם אחת אחי בן ה-17 תפס אותי במועדון ההימורים והרג אותי ממכות. אבל גם הוא משחק שם. אז עכשיו יש לנו הסכם כזה שהוא לא מדבר עליי ואני לא עליו..."

[מתוך: "מה בפתח" 04 2 20]

ניתן להציע לקבוצות ליצור "תסריטים" של סיפורי "מלכודת ההימורים"...

באילו מן התסריטים ניתן לאתר נקודה המהווה נקודת "אל-חזור" לכיוון אובדן שליטה עבור הדמות המתמודדת? נתאר את המערכה הזו: דיבור פנימי של הדמות הראשית. תנועותיה, אל מי היא פונה? מה יהיו הוראות הבימוי לשחקנים?

באילו מן התסריטים ניתן לאתר נקודת מפנה שבה הדמות המתמודדת משתנה והעלילה מקבלת תפנית? כנ"ל: מה היה הדיבור הפנימי של דמות זו? עם מי דברה? מה יהיו הוראות הבימוי לשחקנים בתסריט זה?

לעיתים קרובות מי שמצוי בפנים עלול שלא לראות ולא לדעת את התמונה השלמה, על סיכוניה: הסיכונים הממשיים לשלומם של המהמרים, למצבם הכלכלי, החברתי, למצבם בלימודים ובקריירה העתידית... השפעת תופעת ההימורים על מעגלי חייהם של המהמרים... הימור בכספי הורים, הסתבכות כלכלית של משפחות שלמות, הקשר לעולם הפשע...

מרבית בני הנוער בטוחים כי הכול מצוי בשליטה שלהם, כי הם בוחנים את המצב וערים לסיכונים הטמונים בו, וכי בכל עת יוכלו להחליט על הצטרפות, על הימנעות, וכ'...

כמו מעגלים במים משפיעים ההימורים על מעגלי חיים רבים:

כלכלת המשפחה, יחסים עם בני הגיל, מעגלי לימודים ועבודה... כדאי לראות את תופעת ההימורים מזוויות ראייה שונות: ניתן להשמיע ברצף במעגל של "בעלי התפקידים" אמירות על דברים שלא רואים משם...

איך נראית התופעה מהזווית של חשבון הבנק של המהמר? של הוריו?

שיחה בין שני הורים של שני חברים מתבגרים שמכורים לסמים....

חברים מביה"ס שהלוו כספים למהמר צעיר...

איך נראית התופעה מזווית ההישגים בלימודים? התכניות לשירות הצבאי?

6. כתובות לסיוע

כמו בכל נושא שיש בו סיכון, חשוב להציג את "פנקס הכתובות" לסיוע:

בנוסף להורים ניתן לפנות לאנשים נוספים משמעותיים במשפחה, למחנכים, ליועצים, לשפ"ח, ללשכות הרווחה בעיר, לעמותת "אפשר", ולעוד רשויות מוסדיות או וולונטריות לנושא. ניתן, כמובן, לדון על כתובת מועדפת על כל משתתף/ת. המסר הוא שאין טעם להישאר לבד עם הקושי הזה. וכמו בתופעות התמכרות אחרות חשוב לסיע ולבקש סיוע מוקדם.

"בעיית ההימורים הופכת לאחת הבעיות החברתיות הקשות ביותר במדינה", כתב באחרונה נחום מיכאלי, מנהל יחידת נפגעי אלכוהול והימורים, במאמר שפרסם.

בשנה הראשונה להפעלת היחידה פנו לקו החם לנפגעי הימורים של עמותת "אפשר" כ-520 איש, חלקם מהמרים בעצמם (54%) והשאר קרובי משפחתם. הקו החם ממומן על ידי מפעל הפיס, שגם מספק מענקים למהמרים, שמתקשים לעמוד בעלות טיפולי הגמילה. בימים אלה הוארך ההסכם בין מפעל הפיס ל"אפשר" לשנה נוספת...

5% מהפונים לקו החם הם מתחת לגיל 20, ולמנהל יחידת נפגעי האלכוהול וההימורים הגיעו מקרים קשים של בני נוער שנסחטו על רקע הימורים.

[הארץ 04 8 29]

7. לדבר עם ההורים

פי ששמתי לו סנדוויץ' בתיק. אז גליתי שהוא מכור לווינר... בשיחה עם הורים אחרים נדהמתי לגלות שחלקם נתנו לילדים כסף מתוך ידיעה למה הוא משמש... הנהלת ביה"ס הצניעה את הסיפור. במקרה אחר סופר כי אחת האימהות נותנת לילד כסף להמר, וכשהוא זוכה הוא מתחלק איתה ברווחים.

מוצע לצוותי בתיה"ס העוסקים בקידום הרווחה של התלמידים, לשלב במפגשיהם עם ההורים גם את סוגיית ההימורים. [ניתן ואף מומלץ לקיים גם מפגשים מעורבים של הורים ותלמידים]. כדאי לקיים דיון עם ההורים באחת מן הפניות הנ"ל. מובן שאפשר ליצור "אירוע" או "פנייה" אחרת מזו שפורסמה בעלון.

ניתן לבחור אחד מן המקרים שלעיל ולשלב בו:

1. מידע
2. בירור ומפגש של עמדות אישיות המתעוררות בנוגע לנושא זה
3. דיון ערכי-חינוכי
4. הצעות ומסקנות מעשיות על פעולות שהם עושים כדי למנוע הידרדרות להימור ממכר וכדי להושיט יד אם וכאשר כבר יש צורך.

במקרים רבים אנו שומעים על בני נוער שהיו מעורבים בפעילות של הימורים וההורים כלל לא ידעו על כך, אלא רק בשלבים מאוחרים כשהייתה פגיעה ניכרת בילדיהם ואף במשפחה.

במדור "יש לי שאלה" בביטאון לטיפול בנפגעי אלכוהול דצמבר 2003, קיבלה העובדת הסוציאלית מרינה ששון את הפנייה הבאה:

"בני בן ה-16 הוא שחקן כדורגל, מאוד אוהב ספורט ולמעשה כל היום מתעסק בטלוויזיה או באינטרנט באתרים של ספורט. פרט לעובדה שהוא הזניח את הלימודים לאחרונה, אני שמה לב שנושא הספורט הפך להיות הדבר היחיד שמעסיק אותו בחיים. כמורכן אני שומעת אותו מדבר בטלפון על "בטיים", על כסף ועל תוצאות משחקים. כשאני שואלת אותו מה כל העניין הזה, הוא מתחמק ואומר לי שהוא פשוט חולה כדורגל וזה הדבר שהכי חשוב לו בחיים. אני חוששת שבני מהמר, אבל אני לא יודעת איך לגלות את זה ומה אני יכולה לעשות."

"אם של תלמיד בכיתה ט' שגילתה שבנה מהמר סיפרה: "לאורך כמה חודשים נהג הילד לבקש ממני 10 שקלים לסנדוויץ' אף על

כתיבה: נעמי מירעמי, עובדת מחקר ומידע

www.knesset.gov.il/mmm/data/docs/m00834.doc

בשנים האחרונות אנו עדים להתעצמותה של תופעת ההתמכרות להימורים במדינת ישראל. ההתמכרות להימורים כבעיה בקנה מידה לאומי היא חדשה בישראל, באופן יחסי, ואולם היא הולכת ומתעצמת בגלל הנגישות להימורים בכל שכבות האוכלוסייה, בגלל מגוון האפשרויות החוקיות והלא-חוקיות לעסוק בהימורים ובשל האופנתיות שבהימורים.¹

מחקר שנעשה בארה"ב מלמד שבני נוער העוסקים בהימורים נוטים להפוך למהמרים כפייתיים יותר ממבוגרים.² במחקרים נמצא קשר בין הימורים כפייתיים בקרב קטינים לבין אלימות, שימוש באלכוהול ובסמים ופעילויות בלתי חוקיות, כגון: גנבות, שבין השאר נועדו לממן את הוצאות ההימורים.³

במדריך הדיאגנוסטי הסטטיסטי העדכני (DSM IV) של האגודה הפסיכיאטרית האמריקנית כלולה ההתמכרות להימורים תחת הכותרת של הפרעות שליטה בדחף, והיא מוגדרת בו כך: "התנהגות בלתי מסתגלת של הימורים חוזרים ונשנים המשבשים את החיים האישיים, המקצועיים והמשפחתיים של אדם".⁴ הימורים פתולוגיים מתאפיינים בחוסר שליטה על כמות ההימורים ותכיפותם, התקדמות בלתי פוסקת לעבר הימורים כבדים ושכיחים יותר, והעובדה שההימורים הפוכים מוקד החיים של המהמר למרות התוצאות הקשות.

בעיית ההימורים אצל מתבגרים מוגדרת כרמת הימורים שיוצרת בעיות למהמר ו/או למשפחתו, שמפריעה למערכות היחסים שלו, ללימודים או לעבודה, ושעלולה לכלול הפניית כספים שמיועדים לצרכים אחרים לפעילות ההימורים וכניסה לחובות גדולים כדי להמשיך את הפעילות.

פרופיל הנער המהמר ומניעיו, וסוגי ההימורים

- ❖ בדרך כלל ממין זכר;
- ❖ משתכר 50 דולר או יותר בשבוע;
- ❖ חי בבית עם שני הורים;
- ❖ ההורים מהמרים;
- ❖ טיפוס שלוקח סיכונים;

- ❖ בעל הערכה עצמית נמוכה;
- ❖ שכיחות של דיכאון וניתוק חברתי;
- ❖ בסיכון גבוה יותר לפתח התמכרות כלשהי;
- ❖ מתוח יותר, בעל קשיים בהסתגלות לנורמות חברתיות ובמשמעת עצמית.

מניעים להימור

- ❖ התפרקות והרגעה;
- ❖ הנאה, התרגשות, בידור;
- ❖ הרפתקה, ניסיון למשוך תשומת לב;
- ❖ רגשות שליליים;
- ❖ זמינות.

סוגי ההימורים של בני נוער

- ❖ משחקי קלפים - 40%;
- ❖ משחקים שדורשים כישורים אישיים - 32%;
- ❖ הימורים בספורט - 31%;
- ❖ כרטיסי הגרלה - 30%.

מחקר שנעשה בארץ בנושא ההימורים בקרב בני נוער⁵ הניב תוצאות שעלו בקנה אחד עם תוצאות המחקרים בשאר העולם. במחקר נבדקו עמדות של תלמידי תיכון כלפי הימורים והיקף תופעת ההימורים בקרב קבוצת אוכלוסייה זו. נמצא כי שני שלישים מכלל התלמידים השתתפו בהימורים - יותר ממחציתם השתתפו בהימורים ציבוריים וכשליש השתתפו בהימורים פרטיים-מסחריים. תלמידים בעלי הישגים נמוכים הביעו עמדות חיוביות יותר כלפי הימורים מתלמידים בעלי הישגים גבוהים. נמצא כי בנים מהמרים יותר מבנות וכי עמדותיהם כלפי הנושא חיוביות יותר.

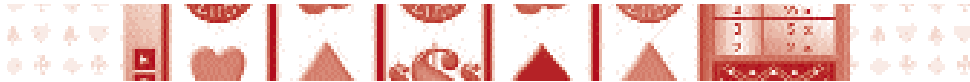
לדברי הפסיכולוג ד"ר יאיר כספי⁶, שעסק רבות בנושא ההתמכרות להימורים, יש להגביל את גיל ההימורים בחוק, כי החברה שולחת בכך מסר ברור לבני הנוער, שהימורי קטינים אינם חוקיים. לדבריו, הנוער היום מבולבל ומחפש את דרכו, ומסר ברור מהחברה יעזור לו להתרחק מתופעת ההימורים ולהימנע מלהגיע למצב של התמכרות להימורים, שהיא הרסנית במיוחד. לטוענים שתהיה לכך השפעה הפוכה על בני הנוער, כי "מים גנובים ימתקו", הוא משיב שאפשר להגיד זאת על כל פעילות לא חוקית.

1. פנינה אלדר, טיפול בנפגעי הימורים - לקראת שנת 2003, "מכון אלדר לטיפול ושיקום מתמכרים", תל-אביב 2002.
 2. National Gambling Impact Study Commission (NGISC), Final Report, June 1999.
 3. שם.
 4. פנינה אלדר, טיפול בנפגעי הימורים - לקראת שנת 2003, "מכון אלדר לטיפול ושיקום מתמכרים", תל-אביב 2002.
 5. לבנת וידר, הקשר בין עמדות כלפי הימורים, מעורבות בהימורים ומיקוד שליטה בקרב תלמידי תיכון בישראל, אונ' בר-אילן, בית-הספר לעבודה סוציאלית, רמת-גן 1998.
 6. שיות טלפון, 24 במרס 2004.

כתבו:

מרינה ששון, עובדת סוציאלית - מרכזת תחום הטיפול בהתמכרויות, משרד הרווחה אורית נאור, עובדת סוציאלית - ס' מנהל היחידה לטיפול בנפגעי אלכוהול והימורים, עמותת "אפשר"

יש הטוענים שהימורים משמשים כמקלט ומאפשרים בריחה מבעיות אישיות, משפחתיות וחברתיות. עבור אחרים מהווים ההימורים בילוי מהנה. הציפייה לגמול אפשרי הופכת אותם למשהו מסעיר ומרגש. הזכייה בכסף מיידית מהווה פיתוי לאנשים מסוימים, ולאחרים היא נותנת תחושת חופש, ביטחון, כוח, חיים טובים ופתרון לבעיות ומצוקות. הימורים שמתחילים כמשחק חברתי מהנה, עלולים להתפתח לבעיה חריפה שתגרום לפגיעה קשה ברמה האישית והמשפחתית.

4. מה הם סוגי ההימורים החוקיים בארץ ומה ידוע על משחקי הימורים בלתי חוקיים?

שני גופים בארץ רשאים לערוך הגרלות ולהפעיל משחקי הימורים: מפעל הפיס והמועצה להסדר ההימורים בספורט. כל אחד מהגופים הללו מציע מגוון של משחקי מזל אטרקטיביים שמגרים את הציבור לשחק ולנסות את מזלם תוך כדי משחק מהנה מחד והשקעה כספית מאידך. בין המשחקים החוקיים והמוכרים ניתן למנות: לוטו, חיש-גד, צ'אנס, 123, 777, טוטו, ווינר ודומיהם. משחקים לא חוקיים: "בטיס" (הימורים שנעשים באמצעות הטלפון, בעיקר על תחרויות ספורט, כאשר מהמרים לא רק על התוצאה, אלא כמעט על כל דבר שמתרחש במשחק), משחקי קלפים (או משחקי שולחן אחרים) על כסף, הימורים באינטרנט קפה, מכונות מזל, קוביות, רולטה וכד'.

5. מה ההבדל בין הימור מזדמן או חברתי לעומת הימור בעייתי או כפייתי?

ההבחנה בין הימורים מזדמנים להימורים כפייתיים באה לידי ביטוי בשלושה מישורים:

1. מטרת ההימור - ההימור החברתי נעשה לשם הנאה ובילוי, בעוד ההימור הכפייתי נעשה למען הריגוש, הפגת המתת, הזכייה וההוכחה העצמית שבכוחו של המהמר לנצח.
2. הזמן המושקע בהימור - ההימור החברתי דורש השקעת זמן מוגבלת בעוד ההימור הכפייתי גורר את המהמר לשעות ארוכות של הימורים ואובדן תחושת הזמן.
3. השלכת ההימור - ההימור החברתי יכול לגרום לנזק כספי באופן חד פעמי בעוד ההימור הכפייתי מוביל להשלכות קשות ביותר בתחומי חיים רבים ובאופן מתמשך.

1. מה מביא בני נוער להמר?

- ריגוש שבמשחק
- היסטוריה של הימורים במשפחה
- רצון להרוויח כסף קל
- בעיות משפחתיות
- דימוי עצמי נמוך
- לחץ קבוצתי
- שעמום

2. מה הופך משחק תמים למשחק הימורים?

לא כל משחק הוא הימור, אך בכל הימור יש סוג של משחק. כדי שמשחק ייקרא הימור צריכים להתקיים בו לפחות שני פרמטרים: א) יש במשחק אלמנט של ניחוש של תוצאה העתידה להתקבל, והניחוש תלוי אך ורק בגורל ולא ביכולותיו של המהמר. הניחוש הוא תנאי הכרחי בכל הימור. משחק שדורש חשיבה ותכנון מהלכים אינו הימור. במשחק הימורים אף אחד לא יודע מהי תוצאת ההימור.

ב) יש הוצאה של סכום כסף, נמוך יחסית, בתקווה לזכות בסכום גדול ממנו בהרבה, אך קיימת הידיעה כי הכסף עלול לרדת לטמיון. העובדה שבהימור יש השקעה כספית, הופכת משחק תמים ומהנה למרגש ומותח במיוחד.

הערה: התערבות בין ילדים שהזוכה בה מקבל כסף או שווה כסף נכללת בהגדרה של הימורים.

3. מה אומר החוק על הימורים?

החוק במדינת ישראל אוסר משחקי הימורים. החוק חל גם על המפעילים וגם על המשחקים (חוק העונשין תשל"ז 1977). משחק אסור מוגדר כמשחק שבו עשוי אדם לזכות בכסף או שווה כסף לפי תוצאות המשחק והתוצאות תלויות בגורל יותר מאשר בהבנה או ביכולת.

6. מהן ההשלכות והסכנות של הימורים בגיל ההתבגרות?

מחקרים מראים שככל שמתחילים להמר בגיל מוקדם יותר יש יותר התפתחות של בעייתיות בהימורים.

הימורים בגיל ההתבגרות יכולים להוביל ל:

- ❖ מעבר מהיר מהימור חברתי להימור כפייתי.
- ❖ עבריינות - פעילות לא חוקית שלרוב נועדה לממן את החובות שנצברו ואת המשך ההימורים.
- ❖ פגיעה במערכות יחסים - משפחה, חברים. מתפתח תהליך של אמירת שקרים והתנתקות על מנת שהסובבים לא יידעו עד כמה ההימורים תפחו למימדים של בעיה.
- ❖ פגיעה בלימודים - מאחר וההימורים מעסיקים את הנער/ה גם בשעה שאינם מהמרים (איך להשיג כסף, מתי ייגמר השיעור ואוכל להמר... מה היו תוצאות המשחק שעליו הימרתי וכד'), זה מוביל לחוסר ריכוז, לירידה בציונים ולהיעדרויות מבית-הספר עד כדי נשירה.
- ❖ דיכאון, מחשבות אובדניות, ניסיונות אובדניים מופיעים כשבעיית ההימורים מחריפה, וכשחווים את חוסר היכולת להחזיר חובות שתפחו, הבושה מחברים ומשפחה וכד'.

7. איך מזהים או מאתרים צעירים עם בעיית הימורים?

להלן מספר סימנים היכולים להעיד על קיומה של בעיית הימורים אצל נער/ה:

- ❖ מרבים לדבר על הימורים.
- ❖ משחקים בתדירות גבוהה במשחקי מחשב המדמים הימורים.
- ❖ נמצאו אצלם טופסי הגרלה או ניירות אחרים המעידים על הימורים/חובות כספיים.
- ❖ מגלים עניין בהימורים של אחים או הורים.
- ❖ מחזיקים כסף מזומן בסכומים גדולים.
- ❖ מחפשים הזדמנויות להמר.
- ❖ חפצי ערך וכסף "נעלמים" לבני הבית.
- ❖ מקפידים על חשאיות לגבי חפציהם ומעשיהם.
- ❖ משקרים לגבי התנהגותם ומעשיהם.
- ❖ שינויים במצבי רוח (דיכאון, עצבנות).
- ❖ ירידה בציונים והיעדרויות מביה"ס.
- ❖ מתנתקים מבני המשפחה.
- ❖ מתרועעים עם חברים חדשים ומסרבים לדבר עליהם.
- ❖ מחפשים שוב ושוב פעילויות מרגשות.
- ❖ משתמשים באלכוהול ובסמים אחרים.

הערה:

חלק מהסימנים שהוזכרו לעיל מעידים גם על מצוקות אחרות, ולכן אין לקפוץ למסקנות, אלא לבדוק ולשאול שאלות נוספות כדי לברר האם מדובר בבעיית הימורים.

8. איך ניגשים לטפל בצעירים כשיש חשד לבעיית הימורים כן שיסכימו לדבר על זה ואף לקבל עזרה?

- ❖ חשוב לגלות התעניינות במצבם האישי, המשפחתי והחברתי של הנער/ה.
- ❖ כשיש אינפורמציה מוצקה וניתן לערוך עימות, ראוי להעלות את נושא ההימורים בצורה ישירה. לחילופין יש אפשרות להעלות את נושא ההימורים בכלליות. למשל: "יש הרבה נערים בבית-הספר ששולחים באופן קבוע 'ווניר'. הייתי רוצה לשמוע מה דעתכם בעניין".
- ❖ חשוב לבטא אמפטיה ודאגה.
- ❖ יש להימנע משיפוטיות.
- ❖ חשוב לתת מידע בעל-פה וגם בכתב - כולל מספר טלפון של קו מידע/סיוע אליו יכולים לפנות אנונימית.
- ❖ יש לצפות לקושי לדבר על הנושא, בושה, חשש מפני גילוי הסוד לבני משפחה וחברים.

9. למי פונים כדי לקבל סיוע בתחום ההימורים? מי יכול להיעזר?

לרשותכם קו חם למידע ולייעוץ שמספרו: 1-700-500-888 הקו פועל בימים א'-ה' בין השעות 12:00-20:00 ובוים ו' וערבי חג בשעות 9:00-13:00. בשעות שבהן הקו לא מאויש, תוכלו להשאיר הודעה במענה הקולי ותינענו בהקדם. עמותת "אפשר" מעמידה לרשותכם מערך ייעוץ וטיפול הפרוש בכל רחבי הארץ. המרכזים פתוחים בפני כל מי שחש שיש לו בעיית הימורים, בפני בני משפחה וחברים המעוניינים לסייע למהמר או הרוצים ייעוץ לעצמם וכן לאנשי מקצוע המעוניינים בייעוץ ובהדרכה.

כישורים וקשרים לחיים **7** גיליון מס' תשרי תשס"ו

גיליון זה הוא יוזמה משותפת של שפ"י, משרד הרווחה ועמותת "אפשר"

צוות פיתוח | חנה שדמי | אלה אלגרסי | מינה פנצר

השתתפו בחשיבה | מרינה ששון | אורית נאור

קראה והעירה | דר' בלהה נוי

עריכה לשונית | צביה רדיאנו

עיצוב | ארד-יאירי מעצבים

הדפסה | דפוס מאור-וולך

הוצאה לאור | מחלקת הפרסומים, משרד החינוך התרבות והספורט

משרד החינוך התרבות והספורט | המינהל הפדגוגי | השירות הפסיכולוגי ייעוצי | גף תוכניות סיוע ומניעה
טל: 5603874 פקס: 5603256 דואר אלקטרוני: hanash@education.gov.il